

2,5 kilometrai į vakarus nuo Girdiškės miestelio, Gegužių kaime, yra aukštas piliakalnis, Gegužkalniu vadinamas. Šio piliakalnio praeities mūsų istorikai nežino (J. Mickevičius tekstą rašė apie 1936–1938 m. – red. p.). Net ir „Lietuviškoje enciklopedijoje“ (t. 8) jis vis dar vadinamas paprasta kalva, kurios aukštis yra 191,2 metrų. Istorijos šaltiniuose Gegužkalnis minimas nuo XIV a. pradžios.

Prancūzų poetas Guillaume de Machaukuris dalyvavo karaliaus Jono Liuksemburgiečio 1329 m. žiemos žygyje į Žemaičius. Jis yra palikęs žinių apie tai, kad kryžiuočių talkininkai paėmė Medonagle (Medvėgali) ir dar 4 piliis: Xedeystain (neidentifikuotas vietovardis), Gedemine (neidentifikuotas vietovardis), Aukahau (Aukaimj, netoli Skaudvilės) ir Geguse. Kadangi minėto kryžiuočių žygio metu buvo puldinėjamos Kaltinėnų ir Skaudvilės valsčių žemės, tai G. Machaukurio minimą Gegosę pilį galima identifikuoti tik su Gegužkalniu, nes pastarasis kaip tik ir yra Gegužių kaimo žemėje.

Labai įdomi Gegužkalnio konstrukcija. Jis iškilęs gana lygioje vietoje, aukščiau visų aplinkinių kalnų, ir dabar plika akimi aiškiai matomas 10–14 kilometrų atstumu. Ties Gegužkalniu iš rytų ir vakarų pusės eina žemos, pelkėtos vietos, tik pietuose ir šiaurėje jis leidžiasi į kiek žemesnę kalnų grandinę, vienoje pusėje atsiremiančią į už vieno kilometro esantį Lingių ežerą. Minėtoji kalnų grandinė dviejose vietose yra perkasta giliais prakasais. Kalne iš išmestų žemių yra susidaręs gana didelis pilies kiemas. Pietinis pylimas yra buvęs gerokai didesnis ir platesnis už šiaurinį.

¹ Leidinyje panaudoti Juozo Mickevičiaus ir Vlodo Statkevičiaus tekstai – iš RKIC, dr. Adomo Butrimo ir Kretingos muziejaus archyvų.

Įdomu tai, kad iš likusiųjų dviejų pusių yra buvę nedideli pylimai, yra supiltas dar vienas apie 6 m aukščio piliakalnis. Jis yra taip pat su dviem pylimais galuose ir didoka aikšte tarp jų. Puolimo metu, priešui paėmus pirmuosius pylimus ir pilies didžiąją aikštę, pilies gynėjai galėdavo dar ilgai ir sėkmingai gintis. Tokios konstrukcijos piliakalnių bent man iki šiol nėra tekę matyti.

Ištyrinėję Gegužkalnio konstrukciją, darome prielaidą, kad piliakalnio didysis pylimas senovėje buvo skirtas ne tiek ugnies ženklams duoti, t. y. pranešti kitiems apie gresiantį užpuolimą, kiek saugant svarbiausias pilies prieigas nuo priešo.

Iki 1934 m. Gegužkalnis buvo išlikęs niekieno nepaliestas. Iš tolo galėjai pamatyti vieną greta kitos esančias 4 viršūnes. 1934 m. apylinkės ūkininkai piliakalnį labai apgadino, nes, ardami plūgu, nuvertė žemyn šiaurinį didįjį pylimą ir centrinę pilaitę. Išarę jie tą vietą buvo užsėję javais. Liko nepaliestas tik didysis pylimas, nes jame tada buvo įtaisytas trianguliacijos bokštas.

Dabar iš tolo galima išskirti tik 3 viršūnes: pietinį ir šiaurinį didįjį pylimą, o vidurinės pilaitės pylimai išnyko. Jeigu taip įvykiai klostysis ir toliau, tai dar po kelerių metų visa centrinė pilaitė atsидurs didžiosios pilies kieme ir piliakalnis taps kuprota kalva. Tada jau tikrai bus sunku patikėti tuo, kad čia yra buvęs ne paprastas kalnas, o piliakalnis.

Netoli nuo Gegužkalnio yra kiti mažesni kalnai – Megė bei Paukšt-kalnis, o pietų pusėje, už 3 kilometrų, gana aukštas Kalčiokalnis (senuose rusų topografiniuose žemėlapiuose klaidingai Kozukalniu vadinamas), nemažai kitų labai senų istorinių vietų.

Girdiškės apylinkės žemė